

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378.147

DOI: 10.30977/BUL.2219-5548.2020.91.0.200

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ
ЗА ДОПОМОГОЮ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Чевичелова О. О.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. У статті проаналізовано особливості навчання аудіювання в технічному ЗВО, конкретизовано вимоги до системи аудитивних вправ. Обґрунтовано важливість та ефективність використання автентичних матеріалів у процесі формування іншомовної аудитивної компетенції студентів. Розглянуто джерела автентичних аудіотекстів.

Ключові слова: іноземна мова, аудіювання, аудитивна компетенція, автентичні матеріали, технічний ЗВО.

Вступ

Нині в умовах недостатньої кількості навчальних годин, що відводяться на вивчення іноземної мови в технічному ЗВО, підвищуються вимоги до підсумкових компетенцій випускників: високий рівень володіння мовою (B2-C1) і здатність до міжкультурної комунікації в різних сферах спілкування розглядаються як необхідні складові професіограми сучасного фахівця в будь-якій професійній царині. Очевидно, що значущість предмета «Іноземна мова» в підготовці фахівця нефілологічного профілю вкрай висока, оскільки багато випускників планують отримати міжнародний сертифікат про володіння іноземною мовою з метою розширення можливостей працевлаштування в інтернаціональних компаніях в Україні та за кордоном. У зв'язку з цим актуалізується потреба в розширенні арсеналу засобів навчання іноземної мови в немовних ЗВО за рахунок інтеграції в навчальний процес широкого кола автентичних джерел не тільки професійної, а й загальнокультурної спрямованості.

Аналіз публікацій

Аналіз досліджень, присвячених проблемам сприйняття і розуміння іноземної мови тими, хто навчається, дозволив виділити основні напрямки у вивченні цього питання. Це роботи, пов'язані з вивченням механізмів сприйняття, формуванням навичок і розвитком умінь аудіювання (А. Андерсон, М. Вайсбурд, О. Ісеніна, М. Коваленко, Т. Лінч, Ю. Нікітіна та ін.), виявленням труднощів розуміння аудіоповідомлень (Н. Абрамовська, Р. Оксфорд, Т. Рідгвей та ін.). Значення слухання і розуміння в навчанні іншомовного спілкування студентів

дослідили у своїх роботах А. Гаврилова, Н. Гез, Т. Громова, Н. Кириліна, Д. Позняк, В. Яковлева та ін., питання взаємопов'язаного навчання аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності висвітлили І. Дехерт, І. Зимня. Види аудіювання досліджували І. Бім, І. Дехерт, Б. Дальхаус, розробляли системи вправ і навчальні посібники з навчання смислового сприйняття мови на слух Дж. Вілсон, Н. Гез, Н. Єлухіна, А. Черкашина та ін.

Однак, незважаючи на те, що багато питань щодо формування іншомовної аудитивної компетенції знайшли широке висвітлення в методичній літературі, проблема навчання студентів немовних ЗВО розуміння іншомовного мовлення на слух ще не вирішена. Студенти стикаються в процесі аудіювання з цілою низкою труднощів: несформованістю слухової рецепції через недостатню розвиненість фонематичного слуху; малим обсягом пам'яті; слабким розвитком прогностичних умінь; невмінням швидко й адекватно проводити смислову обробку інформації, що сприймається на слух [1]. Усе це призводить до нерозуміння прослуханого повідомлення. Безсумнівним є те, що робота над подоланням труднощів та формування основних знань, навичок і умінь аудіювання потребують спеціальних методик, які враховуватимуть особливості викладання курсу «Іноземна мова» в немовному ЗВО. Очевидно, що недостатня задоволеність результатами навчання аудіювання в немовних ЗВО робить актуальним розгляд ефективних методик навчання цього виду мовленнєвої діяльності.

Мета і постановка завдання

Метою є обґрунтування важливості та засобів підвищення ефективності використання

автентичних матеріалів у процесі формування іншомовної аудитивної компетенції студентів технічних ЗВО.

Для досягнення поставленої мети необхідно конкретизувати поняття «аудіювання», «аудитивна компетенція», «автентичні матеріали», проаналізувати умови, за яких процес формування іншомовної аудитивної компетенції студентів буде більш ефективним.

Методика навчання аудіювання в технічному ЗВО

Аудіювання є невід'ємною ланкою усної комунікації іноземною мовою, що забезпечує адекватність мовленнєвої поведінки в різних ситуаціях іншомовного міжкультурного спілкування на повсякденному і професійному рівні. Аудіювання є і самостійним видом мовленнєвої діяльності, необхідним в умовах академічної освіти, і складовою частиною говоріння стосовно діалогічної та полілогічної форми спілкування [3].

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що аудіювання, поперше, – це багаторівневий процес, який містить певну послідовність розумових операцій, таких як формування готовності до розуміння повідомлення, смислове прогнозування, вербальне зіставлення, встановлення смислових зв'язків, смислоформування та розуміння повідомлення [4]. По-друге, аудіювання (listening comprehension) – це складний мисленнєвий процес цілеспрямованого сприйняття і розуміння іноземної мови на слух на основі лінгвістичного та екстралінгвістичного досвіду слухача. Таке розуміння суті аудіювання покладено в основу нашого дослідження.

Попри існування різних точок зору на визначення поняття «аудіювання», дослідники сходяться на тому, що це активний мовно-мисленнєвий процес, спрямований на розпізнання, сприйняття, розуміння та інтерпретацію звукового повідомлення, що надходить. Основою аудіювання є мотив реципієнта зрозуміти і бути зрозумілим [5].

Вищевикладені характеристики дозволяють визначити іншомовну аудитивну компетенцію як складну інтегративну характеристику реципієнта, яка знаменує його готовність і здатність здійснювати аудитивну діяльність іноземною мовою і відповідає таким якісним і кількісним параметрам, як успішність і ефективність, адекватність і гнучкість, швидкість і невимушеність (природність) сприйняття для досягнення комунікативних

цілей, детермінованих соціальними, пізнавальними і професійними практичними цілями. Зазначені показники взаємозумовлюють один одного і передбачають високий рівень розвитку аудитивних умінь і навичок, здібностей та інтелектуальних операцій, а також наявність релевантних знань, забезпечують здійснення аудитивної діяльності в мінливих умовах [2].

Методика навчання аудіювання в немовному ЗВО визначається стратегіями, що враховують: цілі, завдання, етапи навчання аудіювання; професійно орієнтований підхід; особливості технології роботи з аудіотекстом; об'єктивно-суб'єктивні фактори, що впливають на перебіг процесу аудіювання; умови навчання іноземної мови в немовному ЗВО. На основі цих факторів можна виділити чотири типи стратегій: підготовча; формуюча; розвивально-контролююча; контролюючо-творча. Ця послідовна система стратегічних дій становить план-схему, за допомогою якої реалізується оптимальний процес формування професійної аудитивної компетенції. Водночас аудіювання як самостійного виду мовленнєвої діяльності доцільно спеціально навчати, тобто організувати аспектно навчання аудіювання, а не тільки під час роботи над іншими аспектами мовленнєвої діяльності.

Діяльнісний підхід є домінуючим у сучасній системі вітчизняної освіти і визначає відбір матеріалу й методичну систему навчання аудіювання. Для підготовки студента до реалії природної комунікації у різних ситуаціях спілкування необхідним є формування навичок диференційованого запам'ятовування, розуміння і сприйняття інформації. Отже, потрібне запровадження різних видів навчального аудіювання в їхньому оптимальному співвідношенні [6].

Як показує досвід, у процесі формування аудитивної компетенції студентів доцільним є використання системи аудитивних вправ, до якої належать: підготовчі, спеціальні та контролюючі. Підготовчі вправи, що формують механізми сприйняття – осмислення – прогнозування – пам'яті, спрямовані на вдосконалення аудитивних механізмів у їхній взаємодії. Спеціальні вправи мають професійну спрямованість і поділяються на вправи: із застосуванням скрипта; без застосування скрипта; «творчі». Контролюючі вправи носять тестовий характер. Ці вправи мають бути складені на основі врахування взаємодії всіх видів мовленнєвої діяльності. Варто

також зауважити, що у відборі текстів для створення комплексу вправ необхідно враховувати такі критерії: рівень володіння мовою; навички розуміння тексту; автентичність; варіативність; відповідність меті та виду аудіювання.

Ефективність використання автентичних матеріалів у процесі навчання іноземної мови

Одним з ефективних методів формування аудитивної компетенції на заняттях з іноземної мови є використання автентичних матеріалів. Під автентичними розуміємо такі матеріали, які носії мови створили для носіїв цієї ж мови, тобто це власне оригінальні тексти, що продукуються для реальних умов спілкування [7].

У лінгвістичному аспекті автентичні тексти наповнені словами з емоційним забарвленням, займенниками, частками, вигуками, фразеологізмами, модними словами та характеризуються стислими й нерозгорнутими реченнями, що можуть різко обриватись. І хоча вони й не призначені спеціально для навчальних цілей, можуть бути використані під час навчання іноземної мови [2].

Важливе значення для ефективного навчання іноземної аудитивної компетенції має стилістична належність автентичних матеріалів, які за своїм змістом мають відповідати тому рівню мови, застосування якого буде адекватним в певній іноземній комунікативній ситуації.

Сучасні дослідження в царині стилістики англійської мови свідчать, що розмовне усне мовлення, яке характеризується неповним стилем вимови, містить численні відступи від літературної норми загальнонаціональної мови [8]. Використання публіцистичних радіо- і телепередач або ж аудіотекстів, начитаних диктором, не може необхідною мірою сприяти вирішенню проблеми навчання аудіювання живого англійського усного мовлення, адже ці матеріали хоч і є автентичними, але не передають усього розмаїття фонетичних, лексичних, граматичних особливостей означеного регістру мови.

Навчання розуміння на слух, так само як і розуміння всіх особливостей автентичної розмовної мови, безумовно, є процесом значно більш трудомістким, ніж аудіювання нейтральних за стилем матеріалів, однак тільки врахування стилістичних рис досліджуваного регістру іноземної мови забезпечить студентам можливість адекватно буду-

вати комунікацію з носієм іноземної мови в статусі рівноправного партнера. Саме такий підхід може забезпечити готовність студентів до реальної комунікації.

Адекватним відображенням реальної розмовної мови на певному етапі її розвитку можуть слугувати автентичні художні фільми. Діалоги персонажів кіно спеціально створюються таким чином, щоб реконструювати всі найдрібніші тонкощі живої мови, що вживається в різноманітних ситуаціях іноземної комунікації. Перевагою фільмів, порівняно з аудіозаписами, є те, що відеоряд природним чином доповнює сприйняту студентом інформацію, передаючи умови спілкування, міміку, жести і, що особливо важливо, артикуляцію мовців. Кожен персонаж фільму має свою власну манеру мовлення, вимови звуків, побудови фраз, вибору лексики й мовленнєвої поведінки. Отже, використання вправ, створених на основі фрагментів художніх фільмів, забезпечує стійке сприйняття іноземної мови різних регістрів носіїв мови за відносно короткий період, що з методичної точки зору є фактором підвищення якості навчання іноземної аудитивної компетенції.

Джерелом автентичних аудіотекстів є також Інтернет. Інформацію, що міститься в них, можна застосовувати для поліпшення аудитивної компетенції. Одним з таких ресурсів є BBC World Service [9], де є новинні матеріали для прослуховування англійською мовою. У служби BBC є проєкт BBC Learning English. Ця популярна програма допомагає у вивченні англійської мови. Крім цього, в Інтернеті можна знайти різні англійськомовні онлайн-подкасти (аудіо- чи відеозаписи невеликого формату, зроблені в стилі радіопередачі). Таким прикладом є ресурс British Council [10].

Ці передачі також допомагають покращувати перцепцію англійської мови. Як правило, диктори – носії мови, тож у програмах звучить жива мова, якою користуються звичайні жителі англійськомовних країн. Подкасти диференційовані за рівнями володіння мовою. Великою перевагою таких ресурсів, як British Council та BBC Learning English, є різний темп мовлення в діалогах і монологів відповідно до мовної підготовки слухачів. Наприклад, у програмі 6 Minute English присутні пояснення нової лексики й жива розмова кореспондентів BBC. Усі коментарі подаються винятково англійською мовою. До аудіотекстів подкастів є скрипти (текстовий варіант передачі).

Висновки

Отже, на основі практичного застосування розглянутих вище особливостей формування аудитивної компетенції студентів немовних ЗВО ми прийшли до висновку, що застосування автентичних матеріалів для вдосконалення аудитивної компетенції є доцільним та функціональним, адже вони створюють ефект занурення в природне іншомовне середовище, що виявляється важливим фактором в успішному оволодінні іноземною мовою.

Навчання аудіювання за допомогою автентичних аудіо- та відеоматеріалів з опорою на розроблений комплекс вправ розвиває аудитивні навички та вміння і, крім того, слугує стимулом до саморозвитку студентів, формує аудитивну компетенцію на рівні, що дозволяє ефективно комунікувати засобами іноземної мови для вирішення завдань міжособистісної та професійної взаємодії у міжкультурному середовищі.

В умовах сьогодення питання методики формування іншомовної аудитивної компетенції студентів немовних ЗВО потребують подальшого розгляду та розробки.

Література

1. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. Москва: Академия, 2006. 336 с.
2. Мильруд Р. П. Методика преподавания английского языка. Москва: Дрофа, 2005. 256 с.
3. Tarnopolsky O. Experiential B. E. teaching/learning: A happy combination of Intercultural and Communicative Approaches. *Business Issues*, 2011, Issue 78, pp. 7-8.
4. Berry M. Talkback. Michael Berry vs Oleg Tarnopolsky on EIL and CLL (Voices 217). *IATEFL Voices*, 2011, Issue 219, pp. 17-18.
5. Renizantseva K. Using the model of blended learning in teaching the English language to students of non-language specialties. *Problems of engineering and pedagogical education*. Kharkiv, 2019. №64. С. 143-154.
6. Arnold J. Planting seeds of confidence in ELT. In T. Pattison (Ed.). *IATEFL 2011. Brighton Conference Selections*. Whitstable, Kent: IATEFL, 2012. pp. 64-66.
7. Harmer J. *How to teach English. An introduction to the practice of English language teaching*. Edinburg: Gate Longman, 2000. 198 p.
8. Каптурова Е. С. Иноязычная аудитивная компетенция и пути ее формирования на старшей ступени обучения в языковом вузе. *Ученые записки Орловского государственного университета*, 2013. Вып. 1. С. 411-415.
9. BBC. URL: <http://www.bbc.co.uk/learningenglish> (дата звернення: 10.09.2020).

10. British Council. URL: <http://learnenglish.britishcouncil.org/en/professionals-podcasts> (дата звернення: 10.09.2020).

References

1. Gal'skova N. D., Gez N. I. *Teoriya obucheniya inostrannym yazykam. Lingvodidaktika i metodika* [Theory of teaching foreign languages. Linguodidactics and methodology]. Moskva: Akademiya, 2006. 336 p. [in Russian].
2. Mil'rud R. P. *Metodika prepodavaniya anglijskogo yazyka* [English Teaching Methodology]. Moskva: Drofa, 2005. 256 p. [in Russian].
3. Tarnopolsky O. Experiential B. E. teaching/learning: A happy combination of Intercultural and Communicative Approaches. *Business Issues*, 2011, Issue 78, pp. 7-8.
4. Berry M. Talkback. Michael Berry vs Oleg Tarnopolsky on EIL and CLL (Voices 217). *IATEFL Voices*, 2011, Issue 219, pp. 17-18.
5. Renizantseva K. Using the model of blended learning in teaching the English language to students of non-language specialties. *Problems of engineering and pedagogical education*. Kharkiv, 2019. No. 64. P. 143-154.
6. Arnold J. Planting seeds of confidence in ELT. In T. Pattison (Ed.). *IATEFL 2011. Brighton Conference Selections*. Whitstable, Kent: IATEFL, 2012. pp. 64-66.
7. Harmer J. *How to teach English. An introduction to the practice of English language teaching*. Edinburg: Gate Longman, 2000. 198 p.
8. Kapturova E. S. Inoyazychnaya auditivnaya kompetentsiya i puti ee formirovaniya na starshey stupeni obucheniya v yazykovom vuze. [Foreign language listening competence and ways of its formation at the senior level of education in a philological university]. *Uchenye zapiski Orlovskogo gosudarstvennogo universitet – Scientific notes of Orel state university*, 2013, no.1, pp. 411-415 [in Russian].
9. BBC. Available at: <http://www.bbc.co.uk/learningenglish> (Accessed 10 September 2020)
10. British Council. Available at: <http://learnenglish.britishcouncil.org/en/professionals-podcasts> (Accessed 10 September 2020).

Чевичелова Олена Олександрівна, ст. викладач кафедри іноземних мов, chevychelova910@ukr.net, тел. +38 097-778-38-08,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, 61002, Україна, м. Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25.

Формирование иноязычной аудитивной компетенции студентов с помощью автентичных материалов

Аннотація. В статті проаналізовані особливості навчання аудіюванню в технічному вузі, конкретизовані вимоги до системи аудитивних вправ. Обґрунтовано важливість та ефективність використання автентичних

материалов в процессе формирования иноязычной аудитивной компетенции студентов. Рассмотрены источники аутентичных аудиотекстов.

Ключевые слова: иностранный язык, аудирование, аудитивная компетенция, аутентичные материалы, технический вуз.

Чевычелова Елена Александровна, ст. преподаватель кафедры иностранных языков, chevychelova910@ukr.net, тел. +38 097-778-38-08, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, 61002, Украина, м. Харьков, ул. Ярослава Мудрого, 25.

Developing Students' Foreign Language Listening Competence Using Authentic Materials

Abstract. Problem. Nowadays, the problem of enhancing the formation of foreign language listening competence of students at technical universities is highly topical. In fact, many graduates plan to obtain an English Language Proficiency Certificate to increase their employment opportunities in Ukraine and abroad. In this regard, there is a need to extend the range of techniques and resources for teaching a foreign language to non-philological students by providing them with authentic learning contexts.

Goal. The goal is to highlight the importance and effectiveness of using authentic materials and tasks to facilitate the formation of students' foreign language listening competence. **Methodology.** When considering the peculiarities of teaching listening to technical students, the following methods of research were used: observation, descriptive and comparative methods as well as deduction, induction, analysis and

synthesis. Results. It can be concluded that the use of authentic materials for improving student's listening competence is an appropriate and functional technique. Since authentic materials create the effect of immersion in the natural foreign language environment, which is an important factor of the successful mastery of the foreign language. The classroom observations confirmed that the cultural content inherent in the materials impacted positively on the students' motivation, curiosity, and attention. However, authentic materials can not generate any major changes in the teaching practices or students' listening competence by themselves. It is in a planned articulation of materials and exercises within a course framework where authentic materials will make a difference. **Originality.** The strategies for teaching listening to non-philological students as well as the requirements for the system of exercises focusing on listening skills are suggested. **Practical value.** By using the proposed strategies, it is possible to facilitate the development of students' listening competence at technical universities, they are also believed to enhance the teacher's professional performance.

Key words: foreign language, listening, listening competence, authentic materials, technical university.

Chevychelova Olena, Asst. Prof., Department of Foreign Languages, chevychelova910@ukr.net, tel. +38 097-778-38-08, Kharkov National Automobile and Highway University, 25, Yaroslava Mudrogo str., Kharkiv, 61002, Ukraine.
